

POSTANOWIENIE

7 marca 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Paweł Grzegorzczuk

na posiedzeniu niejawnym 7 marca 2024 r. w Warszawie

w sprawie z powództwa S. M. i A. M.

przeciwko Bank spółce akcyjnej w W.

o zapłatę,

na skutek skarg kasacyjnych S. M. i A. M.

oraz Bank spółki akcyjnej w W.

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie

z 14 stycznia 2022 r., VI ACa 812/18,

- 1. przyjmuje do rozpoznania skargę kasacyjną powodów;**
- 2. odmawia przyjęcia do rozpoznania skargi kasacyjnej pozwanej.**

UZASADNIENIE

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Przepis ten odpowiada charakterowi skargi kasacyjnej, będącej nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia, o dominującym publicznoprawnym charakterze, przysługującym od orzeczeń wydanych po przeprowadzeniu dwuinstancyjnego postępowania

sądowego, w którym sąd pierwszej i drugiej instancji dysponuje pełną kognicją w zakresie faktów i dowodów. W powiązaniu z art. 398⁴ § 2 k.p.c. oznacza to, że w skardze kasacyjnej nieodzowne jest powołanie i uzasadnienie okoliczności o charakterze publicznoprawnym, które stanowią wyłączną podstawę oceny pod kątem przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (przyczyn kasacyjnych).

Wnosząc o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżąca Bank S.A. w W. powołała się na istotne zagadnienia prawne dotyczące, po pierwsze, możliwości uznania art. 385¹ § 2 k.c. za podstawę upadku umowy w razie zakwalifikowania przez sąd jako niedozwolone postanowień umownych dotyczących sposobu określania kursu waluty indeksacji w umowie kredytu powiązanej z walutą obcą, po drugie, dopuszczalności zastąpienia abuzywnego postanowienia innym sposobem określania kursu waluty indeksacji, a ponadto – zakresu zastosowania art. 358 § 2 k.c. i relacji między sankcją bezskuteczności (nieważności) umowy o kredyt indeksowany a zasadą proporcjonalności. Wskazała również – w tym samym kontekście – na potrzebę wykładni przepisów prawnych.

Powołanie się na istotne zagadnienie prawne (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.) wymaga sformułowania problemu prawnego i uzasadnienia, że ma on precedensowy (nowy) charakter lub znaczenie dla rozwoju prawa. Problem ten powinien odnosić się do konkretnych przepisów prawa i zostać ujęty w sposób abstrakcyjny, a zarazem wiązać się z rozpoznawaną sprawą; konieczne jest przy tym wskazanie argumentów, które prowadzą do jego rozbieżnych ocen (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002, nr 1, poz. 11, z dnia 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, OSNC 2002, nr 12, poz. 151, z dnia 13 lipca 2007 r., III CSK 180/07, z dnia 10 kwietnia 2014 r., IV CSK 623/13, z dnia 2 grudnia 2014 r., II CSK 376/14, z dnia 9 kwietnia 2015 r., V CSK 547/14).

W celu uzasadnienia potrzeby wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.) konieczne jest natomiast wykazanie, że określony przepis prawa lub zespół tych przepisów, mimo że budzi poważne wątpliwości, nie doczekał się wykładni albo niejednolita wykładnia wywołuje wyraźnie wskazane

przez skarżącego rozbieżności w judykaturze w odniesieniu do identycznych lub podobnych stanów faktycznych, które należy przytoczyć (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 13 czerwca 2008 r., III CSK 104/08 i z dnia 28 marca 2007 r., II CSK 84/07).

Bliższa analiza wniosku nie pozwalała uznać, aby w sprawie zakończonej zaskarżonym wyrokiem wystąpiły powołane przyczyny kasacyjne. Przytoczone we wniosku wątpliwości - w zestawieniu z zarzutami skargi i przedmiotem postępowania przed Sądami *meriti* - odnosiły się w przeważającym zakresie do skutków zawarcia w umowie kredytowej powiązanej z walutą obcą (*in casu* - EURO) postanowień umownych wyrażających ryzyko walutowe i odsyłających do tabel kursowych banku przy przeliczeniu waluty obcej na złote polskie i odwrotnie. Problematyka ta nie stanowi *novum* i była wielokrotnie podejmowana w nowszej judykaturze Sądu Najwyższego w odniesieniu do zbliżonych treścią umów kredytowych powiązanych z frankiem szwajcarskim.

W judykaturze Sądu Najwyższego wyjaśniono, że określenie wysokości należności obciążającej kredytobiorcę w umowie kredytu powiązanej z walutą obcą z odwołaniem do kursu waluty obcej ustalanego jednostronnie przez bank, bez wskazania obiektywnych kryteriów jego oznaczania, jest nietransparentne, pozostawia pole do arbitralnego działania banku i w ten sposób obarcza kredytobiorcę nieprzewidywalnym ryzykiem oraz narusza równorzędność stron umowy kredytu. W konsekwencji postanowienia takie są niedopuszczalne jako kształtujące prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy, a ich bezskuteczność – niezależnie od dalszych postanowień umowy, w tym wyrażających ryzyko walutowe – może prowadzić do upadku umowy w całości (por. np. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22 i z dnia 9 września 2022 r., II CSKP 794/22, a także postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 kwietnia 2023 r., I CSK 3629/22 oraz powołane tam dalsze orzecznictwo). Za podstawę nieważności takiej umowy, jeżeli jej utrzymanie w mocy bez niedozwolonych postanowień nie jest możliwe, uznaje się art. 58 k.c., z tym zastrzeżeniem, iż o upadku umowy nie może decydować to, czy bez niedozwolonego postanowienia jedna ze stron zawarłaby umowę (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 16 września 2021 r., I CSKP 166/21,

z dnia 25 lipca 2023 r., II CSKP 1487/22 i z dnia 25 października 2023 r., II CSKP 820/23).

Abuzywny charakter można przypisać również klauzuli ryzyka walutowego, jeżeli nakłada ona na kredytobiorcę nieograniczone, względnie nieproporcjonalne ryzyko walutowe (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22 i z dnia 25 października 2023 r., II CSKP 820/23). Wyeliminowanie tego ryzyka, charakterystycznego dla umowy kredytu powiązanego z walutą obcą, do czego prowadziłaby ewentualna realizacja udzielonego kredytu jako złotowego, niezależnie od mechanizmu oprocentowania tego kredytu, należy uznać za równoznaczne z tak daleko idącym przekształceniem umowy, iż umowę taką należałoby uznać za umowę o odmiennej istocie i charakterze, co prowadzi do wniosku, że po wyeliminowaniu tego rodzaju klauzul utrzymanie umowy o charakterze zamierzonym przez strony nie jest możliwe i przemawia za jej całkowitą nieważnością (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, nr 2, poz. 20). Stanowisko to, z uwzględnieniem zasady proporcjonalności, zostało podzielone w licznych późniejszych rozstrzygnięciach Sądu Najwyższego, (por. np. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 13 kwietnia 2022 r., II CSKP 15/22, z dnia 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22, OSNC-ZD 2022, nr D, poz. 45, z dnia 26 stycznia 2023 r., II CSKP 722/22, z dnia 25 maja 2023 r., II CSKP 1311/22, z dnia 28 lipca 2023 r., II CSKP 611/22, a także wyroki Sądu Najwyższego z dnia 13 maja 2022 r., II CSKP 405/22, z dnia 24 czerwca 2022 r., II CSKP 10/22, oraz postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 16 listopada 2022 r., I CSK 2237/22 i z dnia 8 grudnia 2023 r. oraz powołane tam dalsze orzecznictwo).

W zakresie, w jakim wniosek dotyczył dopuszczalności substytucji nieuczciwych klauzul kursowych (przeliczeniowych) odwołaniem do kursu średniego Narodowego Banku Polskiego na podstawie art. 358 § 2 k.c., względnie przepisów innych ustaw, stanowisko skarżącej nie uwzględniało koniecznego i utrwalonego w judykaturze warunku tego rodzaju zastąpienia, zgodnie z którym wchodzi ono w rachubę tylko wtedy, gdyby jego brak narażał konsumenta, przez upadek umowy w całości, na szczególnie niekorzystne skutki, przy czym decydujące w tym zakresie jest zdanie konsumenta (por. np. wyrok Sądu

Najwyższego z dnia 24 stycznia 2023 r., II CSKP 303/22 i postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 23 sierpnia 2022 r., I CSK 1669/22 oraz powołane tam orzecznictwo). Na niedopuszczalność zastąpienia niedozwolonych postanowień umownych odsyłających do kursu waluty obcej wynikającego z tabeli bankowej odesłaniem do kursu średniego waluty obcej ustalanego przez Narodowy Bank Polski zwraca się konsekwentnie uwagę w nowszej judykaturze (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 lutego 2022 r., II CSKP 45/22; zob. też wyroki Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2022 r., II CSKP 163/22, II CSKP 285/22 i II CSKP 382/22, z dnia 20 maja 2022 r., II CSKP 403/22, z dnia 25 października 2023 r., II CSKP 820/23, a także postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 29 sierpnia 2023 r., I CSK 4312/22).

Stanowisko prezentowane w orzecznictwie Sądu Najwyższego koresponduje z wyrokiem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 16 marca 2023 r., C-6/22, *M.B., U.B., M.B. przeciwko X S.A.*, ECLI:EU:C:2023:216, w którego sentencji stwierdzono m.in., że przepisy dyrektywy 93/13/EWG stoją na przeszkodzie temu, by sąd krajowy po stwierdzeniu nieuczciwego charakteru warunku umowy zawartej między przedsiębiorcą a konsumentem mógł zarządzić lukom wynikającym z usunięcia nieuczciwego warunku zawartego w tej umowie poprzez zastosowanie przepisów prawa krajowego, które mogłyby mieć zastosowanie do rozważanej umowy tylko odpowiednio lub przez analogię i które odzwierciedlają regułę obowiązującą w krajowym prawie zobowiązań. W wyroku tym przyjęto również, że sąd krajowy nie może odmówić unieważnienia umowy – jeżeli po eliminacji postanowień abuzywnych nie może ona zostać utrzymana zgodnie z przepisami prawa krajowego – jeżeli konsument w sposób wyraźny się o to zwrócił (por. także wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 12 października 2023 r., C-645/22, *R.A. i in. przeciwko Luminor Bank AS*, ECLI:EU:C:2023:774). We wcześniejszym wyroku z dnia 18 listopada 2021 r., C-212/20, *M.P., B.P. przeciwko „A.”*, ECLI:EU:C:2021:934, Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej jednoznacznie wykluczył natomiast dokonywanie przez sąd krajowy takiej wykładni umowy, która zmierzałaby do łagodzenia nieuczciwego charakteru postanowienia umownego, nawet jeżeli wykładnia taka odpowiadałaby wspólnej woli stron.

Na marginesie jedynie należało wskazać, że kwestia ta nie miała rozstrzygającego znaczenia z punktu widzenia potencjalnego wyniku postępowania kasacyjnego, zważywszy, że Sąd Apelacyjny oparł swoje stanowisko co do upadku umowy kredytu nie tylko na abuzywności klauzul dotyczących określania kursu waluty obcej, lecz przede wszystkim na krytycznej ocenie mechanizmu ryzyka walutowego wynikającego z postanowień spornej umowy, przy uwzględnieniu zakresu i rodzaju udzielonych konsumentowi informacji. Skarżąca kwestionowała wprawdzie to stanowisko w podstawach kasacyjnych, niemniej jednak, jak przyjmuje się w judykaturze, przyczyna kasacyjna nie może mieć warunkowego charakteru w tym sensie, aby jej znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy zależało od zasadności podstaw kasacyjnych (por. np. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 16 lipca 2020 r., II CSK 16/20 i z dnia 10 czerwca 2022 r., I CSK 892/22).

Należało tym samym odmówić przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Z tych względów, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

[ał]

[SOP]